

Napuštanje roditeljskog doma u Hrvatskoj

Leaving parental home in Croatia

Sažetak

U radu se analiziraju okolnosti povezane s napuštanjem roditeljskog doma u Hrvatskoj, pri čemu je posebna pažnja posvećena analiziranju namjera mladih u trenutku dok još žive s roditeljima. Temeljem ankete provedene u travnju 2021. godine na nacionalno reprezentativnom uzorku 1001-e osobe u dobi od 16-29 godina starosti, uspoređuju se karakteristike mladih koji žive s roditeljima u odnosu na one koji su napustili roditeljski dom. Dodatno se u okviru poduzorka mladih koji žive s roditeljima analiziraju čimbenici koji utječu na namjeru mladih da napuste roditeljski dom. Kao glavni razlog zbog kojeg bi se mladi željeli preseliti identificirana je potreba osamostaljivanja, dok se glavna ograničenja nalaze u financijskoj domeni. Rezultati pokazuju da su signifikantni pozitivni prediktori ostanka u roditeljskom domu muški spol, relativno bogatstvo kućanstva (identificirano posjedovanjem vlastite sobe) i osnovnoškolsko obrazovanje ispitanika. Signifikantni negativni prediktori ostanka u roditeljskom domu su relativno veća naselja (u odnosu na sela), visokoškolsko obrazovanje ispitanika, te samoprocjena ispitanika o vlastitoj osnaženosti za donošenje odluke o napuštanju roditeljskog doma. Posljednji čimbenik upućuje na potrebu dizajniranja edukacijskih programa koji bi pomogli mladima da temeljem relevantnih informacija budu kvalitetnije pripremljeni za donošenje odluka o stambenom osamostaljivanju.

Ključne riječi: stanovanje, napuštanje roditeljskog doma, mladi, Hrvatska

JEL klasifikacija: J13, R20

Abstract

The paper analyses the circumstances of leaving the parental home in Croatia, with particular attention to analysing the intentions of young adults still residing with their parents. Based on a survey conducted in April 2021 on a nationally representative sample of 1001 people aged 16-29 years, the characteristics of young people living with their parents are compared to those who have left parental homes. In addition, for the young people residing with parents, we analyse factors affecting their intention to leave parental home. The need for independence has been identified as the main reason young people who want to leave parental homes, while finances present the main obstacles. Results show that the significant positive predictors of staying in the parents' homes are the relative wealth of the household (identified by own room), male respondents and primary educational attainment of the respondent. Significant negative predictors of staying in the parents' home are residence in relatively larger settlements (relative to the villages), higher education of the respondents, and respondents' self-assessment about their empowerment to make the leave decision. This last identified factor points to the need to design educational programs that would help youth to be well prepared for decision-making on housing independence.

Key words: housing, leaving parental home, youth, Croatia

JEL classification: J13, R20

Dr. sc. Valerija Botrić
Ekonomski institut, Zagreb
Trg J. F. Kennedyja 7, 10000 Zagreb
E-mail: vbotric@eizg.hr

Valerija Botrić, PhD
The Institute of Economics, Zagreb
Trg J. F. Kennedy 7, 10000 Zagreb
E-mail: vbotric@eizg.hr

1. Uvod

Brojna literatura naglašava probleme s kojima se mladi susreću prilikom napuštanja roditeljskog doma (Ribar, 2015.), a noviji podaci govore o rastu prosječne dobi stambenog osamostaljenja u velikom broju europskih zemalja. Istraživanja istovremeno naglašavaju postojanje razlika u prosječnoj dobi napuštanja roditeljskog doma između zemalja (Billari i suradnici, 2001.), koje se pripisuju razlikama u kulturi (Iacovou, 2010.) ili u gospodarskim uvjetima koji utječu na priuštivost nekretnina (Ermisch, 1999.; Lennartz i suradnici, 2016.). Tako se među ekonomskim uzrocima razlika među zemljama navode karakteristike tržišta nekretnina, poreznog sustava, pristupa financiranju, ali i karakteristika tržišta rada, posebno razlike u nezaposlenosti mladih (Schwanitz i suradnici, 2021.). Kulturne razlike obuhvaćaju, između ostalog, spremnost obitelji da podrži mlade u njihovom stambenom osamostaljivanju (Mulder i Smits, 2013.), dok se institucionalne razlike uglavnom odnose na sustav državnih potpora na koje se mlada osoba može osloniti u procesu (stambenog) osamostaljivanja (Arundel i Ronald, 2016.).

Istraživanja također ukazuju na zabilježene promjene u tradicionalnim putanjama napuštanja roditeljskog doma (Billari i Liefbroer, 2010.), te upozoravaju na promjene u oblicima putanja koje vode stjecanju vlasništva nad nekretninama (Aasve i suradnici, 2013.). Analize ukazuju da sve veći udio mladih sve duže ostaje u roditeljskom domu, raste udio mladih koji se nakon određenog razdoblja samostalnog života vraćaju u roditeljski dom, a raste i udio onih koji stambeno osamostaljenje ostvaruju najmom, a ne stjecanjem vlasništva (Brückner i Mayer, 2005.). Slični nalazi postoje i za Hrvatsku. Raspoloživi statistički podaci, kao i dosadašnja istraživanja, upućuju da Hrvatska pripada skupini zemalja u kojima je relativno visoka prosječna dob napuštanja roditeljskog doma, a istodobno su zabilježeni slični trendovi u oblicima napuštanja roditeljskog doma kao i u drugim europskim zemljama (Potočnik, 2017.).

Napuštanje roditeljskog doma često je u literaturi

promatrano u kontekstu različitih kulturnih, ekonomskih, religijskih i institucionalnih uvjeta (Mandic, 2008.). Stoga su brojni nalazi utemeljeni na podacima koji povezuju potencijalne uzroke napuštanja roditeljskog doma osoba koje su se već stambeno osamostalile. No, općenito je manje raširena literatura koja pojašnjava proces donošenja odluka o napuštanju roditeljskog doma po prvi puta (Schwanitz i suradnici, 2021.). U ovom radu je detaljnije pažnja posvećena pitanju zašto se mladi ne odlučuju na napuštanje roditeljskog doma u trenutku dok još žive s roditeljima, a analiza je usmjerena na primjer Hrvatske. Time se proces donošenja odluka mladih promatra u rjeđe razmatranom kontekstu, čime se nadopunjuju postojeće spoznaje o razlozima relativno visokog udjela mladih koji žive s roditeljima u Hrvatskoj.

Struktura rada je sljedeća. Poglavlje 2 sadrži kraći pregled relevantne literature, a poglavlje 3 pruža informacije o metodologiji empirijskog istraživanja, te podacima temeljem kojih je istraživanje provedeno. U poglavlju 4 prikazani su rezultati analize, a u posljednjem poglavlju izneseni su zaključci.

2. Pregled literature

Brojna istraživanja u mnogim zemljama govore o raširenom fenomenu produžene mladosti, odnosno trendu sve dužeg ostanka mladih u roditeljskom domu. Na primjer, Forrest i Xian (2018.) identificiraju taj trend u Hong Kongu, Hirayama i Ronald (2008.) u Japanu, Fiori, Graham i Feng (2020.) u Škotskoj, a slični nalazi se pronalaze i za Hrvatsku. Mladi u Hrvatskoj u velikom postotku ostaju živjeti u roditeljskom domu i nakon što se njihovi vršnjaci u drugim europskim zemljama (stambeno) osamostale (Potočnik, 2017.). Prema podacima Eurostata, prosječna dob napuštanja roditeljskog doma u Hrvatskoj iznosila je 33,3 (26,5 za prosjek zemalja EU-27) 2021. godine, a udio mladih u dobi 18-34 koji živi s roditeljima iznosio je 89,7 (67,6 u EU-27) 2020. godine. No, ovakvi podaci imaju i svoje naličje. Prema podacima za 2020. godinu iz Eurostatovog EU-SILC istraživanja¹, stopa značajne

1 Rezultati EU-SILC istraživanja dostupni su na Eurostat Internet stranici <https://ec.europa.eu/eurostat/en/>. Konkretno, navedeni podaci nalaze se na poveznicama [https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_MDH006A\\$DV_1184/default/table?lang=en](https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_MDH006A$DV_1184/default/table?lang=en) i [https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC\\_LVH007A\\$DV_1186/default/table?lang=en](https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_LVH007A$DV_1186/default/table?lang=en).

stambene deprivacije za mlade u dobnj skupini 15-29 godina iznosila je u Hrvatskoj 6,2 (6,9 za EU-27), a stopa preopterećenja troškovima stanovanja za istu dobnj skupinu iznosila je 2,5 (9,5 za EU-27). Ovi podaci ukazuju da relativno duži ostanak u roditeljskom domu u odnosu na prosjek članica EU omogućava mladima u Hrvatskoj da im troškovi stanovanja u prosjeku relativno manje predstavljaju eksplicitno financijsko ograničenje. Drugim riječima, roditeljsko 'gnijezdo' predstavlja određenu sigurnosnu mrežu i služi kao osiguranje protiv siromaštva. No, istovremeno s obzirom na problem priuštivosti nekretnina, relativno duži ostanak u roditeljskom domu povezan je s relativno većim implicitnim financijskim ograničenjem.

Napuštanje roditeljskog doma je ključan trenutak u procesu osamostaljivanja i tranzicije u odraslu dob (Modell i suradnici, 1976.). Stoga je važno razumjeti koji faktori utječu na donošenje te odluke. White (1994.) sistematizira tri grupe čimbenika povezanih s dobrovoljnim napuštanjem roditeljskog doma: čimbenici povezani s fazom životnog ciklusa pojedinca, makrostrukturalni čimbenici i čimbenici povezani s racionalnim izborom/promjenom individualne perspektive. Objašnjenje koje nudi teorija životnog ciklusa dovodi stambeno osamostaljivanje u vezu s ostalim aspektima tranzicije u svijet odraslih – završetkom obrazovanja, formiranjem obitelji, početkom karijere. Tako napuštanje roditeljskog doma predstavlja značajnu promjenu u životu osobe i povezano je s drugim promjenama koje se često zbivaju u istoj fazi života. Implicitno u ovom kontekstu donošenje odluke o stambenom osamostaljivanju značajno ovisi o karakteristikama same mlade osobe, kao što su dob, spol, stupanj obrazovanja i bračni status (ili njegova promjena).

Makrostrukturalni faktori povezani su s karakteristikama tržišta nekretnina, troškovima stanovanja, ali i darežljivošću sustava državnih potpora usmjerenih na segment stanovanja. Ti čimbenici stvaraju uvjete u kojima mlade osobe donose odluke. Odabir mladih je rezultat kompleksnog procesa donošenja odluka u kojem postoje brojna ograničenja povezana sa specifičnošću lokalnog tržišta nekretnina, raspoloživošću resursa, ali i kulturnih aspekata koji utječu na formiranje očekivanja mladih (Lennartz i

suradnici, 2016.). U skladu s tim konceptom, Aasve i suradnici (2002.) identificiraju nerazvijenost tržišta najma kao jedan od važnih razloga zašto mladi u Južnoj Europi odgađaju donošenje odluke o napuštanju doma. Hrvatska također pripada toj skupini zemalja, a korištenje raspoloživih stambenih nekretnina u turističke svrhe dodatno mladima ograničava dostupnost nekretnina.

Konačno, teorije racionalnog izbora pojašnjavaju da mlade osobe dodatno (posebno) vrednuju svoju samostalnost i privatnost, te napuštanjem roditeljskog doma ostvaruju dodatno blagostanje koje je teško mjerljivo i nije ga moguće izraziti u novčanim jedinicama. Dodatna vrijednost samostalnosti i privatnosti koju mlade osobe povezuju s (na primjer) vlasništvom nekretnine, može značajno nadmašiti trošak povezan s kupovinom nekretnine. Stoga se njihova odluka može smatrati racionalnom, čak i kad sami uvjeti ponude i potražnje koji su mjerljivi na tržištu nekretnina ne sugeriraju opravdanost kupnje. Ovo pojašnjenje je najbliže uobičajenim ekonomskim teorijama donošenja odluka.

S ekonomskog stajališta, teorije o donošenju odluka potrošača primijenjene na područje nekretnina smatraju se relevantnim za razmatranje kako mladi donose odluku o kupovini nekretnine. Megbolugbe i suradnici (1991.) tako pojašnjavaju da potrošač donosi racionalnu odluku o kupnji nekretnine na način da maksimizira svoju funkciju korisnosti uz dana ograničenja. Potražnja za nekretninama posljedično ovisi o prihodima pojedinca, relativnoj cijeni nekretnine, cijenama ostalih dobara i individualnim preferencijama, koje su u empirijskim istraživanjima prikazane raznim demografskim karakteristikama (Megbolugbe i suradnici, 1991.). Shodno tome, neka istraživanja naglašavaju ulogu promjene preferencija mladih (Arnett, 2006.), te time pojašnjavaju promjene u oblicima stambenih karijera. Drugim riječima, porast udjela mladih koji žive u unajmljenoj nekretnini ili porast udjela mladih koji žive s roditeljima, pripisuje se značajnim promjenama u individualnim preferencijama samih mladih osoba. No, većina istraživanja ipak veću pažnju posvećuje drugim faktorima.

Empirijska istraživanja su utvrdila brojne karakteristike koje se smatraju relevantnim za donošenje odluke o napuštanju roditeljskog doma.

Botrić, V.

Napuštanje roditeljskog doma u Hrvatskoj

Spol igra važnu ulogu (Andres i Adamuti-Trache, 2008.), te istraživanja pokazuju da mlade žene u ranijoj dobi napuštaju roditeljski dom, naročito ako pritom formiraju i vlastitu obitelj (Chiuri i Del Boca, 2010.). Blaauwer i Mulder (2010.) na primjeru Nizozemske pokazuju da na mlade žene prilikom donošenja odluke o napuštanju roditeljskog doma u većoj mjeri utječu karakteristike roditeljskog doma nego na mlade muškarce. Billari i suradnici (2019.) u komparativnoj analizi Austrije, Bugarske i Francuske pokazuju da su mlade žene relativno uspješnije u realiziranju svoje namjere da napuste roditeljski dom u odnosu na mlade muškarce.

Empirijska istraživanja također nalaze da važnu ulogu pri donošenju odluke o napuštanju roditeljskog doma ima proces i stupanj obrazovanja. S jedne strane, postizanje viših stupnjeva obrazovanja znači odgodu napuštanja roditeljskog doma jer je vrijeme provedeno u obrazovanju povezano s povećanim troškovima koje u nekim zemljama u većoj mjeri snose roditelji (Andrew, 2012.). Međutim, osobe s višim stupnjevima obrazovanja češće ostvaruju veće dohotke (Šošić i Vujčić, 2009.), te samim time imaju veću kreditnu sposobnost i priuštivost nekretnina. Istraživanja nadalje pokazuju da veza između obrazovanja i napuštanja roditeljskog doma ne mora nužno biti jednosmjerna. Štoviše, tradicionalni model (ljestvi), koji podrazumijeva napuštanje doma, najam nekretnine (Lee i Painter, 2013.) te u konačnici kupovinu nekretnine (Arundel i Ronald, 2016.) u velikom broju zemalja je sve manje zastupljen, a mlade osobe sve češće nisu u mogućnosti postati vlasnici nekretnine (McKee, 2012.; Fuster i suradnici, 2019.) i ponekad se vraćaju u roditeljski dom (Stone i suradnici, 2014.).

Mlade osobe ponekad samo privremeno napuštaju roditeljski dom, najčešće zbog obrazovanja. Iako ovakvi obrasci nisu bili nepoznati i u prethodnim razdobljima, u vrijeme nakon globalne financijske krize 2008.-2009. su dodatno povezani s prekarnim oblicima rada (Lennartz i suradnici, 2016.) kojima su posebno izložene mlade osobe. Status mladih na tržištu rada, odnosno prihodi koje oni ostvaruju se također navode kao važan faktor

pri donošenju odluke o napuštanju roditeljskog doma (Aasve i suradnici, 2002.; Smeeding i Ross Phillips, 2002.). Naime, mlade su osobe često već tijekom obrazovanja prisutne na tržištu rada, a po završetku obrazovanja ne mogu pronaći stabilno zaposlenje (Coulson i Fisher, 2009.), što utječe na procjenu njihove kreditne sposobnosti. U procesu donošenja odluka značajnu ulogu ima i ekonomski položaj ostalih članova obitelji, što posebno dolazi do izražaja u nepovoljnim gospodarskim uvjetima. Tako Botrić i Tomić (2018.) pokazuju da u slučaju kada oba roditelja s kojima mladi žive u istom kućanstvu ostanu bez posla, mladi reagiraju ili povećanim traženjem posla (kratkoročni učinak) ili povratkom u obrazovanje kako bi si povećali dugotrajne šanse za zaposlenje i/ili bolje plaćen posao. No, povratak u obrazovanje je često povezan s kasnijim ulaskom u svijet rada i odgađanjem mogućnosti (stambenog) osamostaljivanja.

Također, u skladu s teorijom životnog ciklusa evidentna je povezanost potrebe rješavanja stambenog pitanja prilikom zasnivanja obitelji (Clark i Mulder, 2000.). Čipin i Međimurec (2021.) temeljem podataka iz devetog vala Europskog društvenog istraživanja pronalaze međugeneracijske sličnosti u obrascima napuštanja roditeljskog doma, ali ih povezuju s pojavom alternativnih životnih aranžmana i destandardizacijom životnih događaja. Istraživanja naglašavaju da u tom pogledu postoje značajne razlike među zemljama. Naime, u zemljama juga Europe zastupljenija je tradicija proširene obitelji, te mladi često ne iskazuju namjeru stambenog osamostaljivanja (Billari i suradnici, 2001.). Također, u zemljama jugoistoka Europe, istraživanja pronalaze emocionalnu povezanost roditelja i djece (Kuhar i Reiter, 2014.), odnosno mogućnost dijeljenja zajedničkih resursa (Ilišin i suradnici, 2013.) unutar istog kućanstva kao razloge relativno kasnijeg prosječnog napuštanja roditeljskog doma. Također, na proces osamostaljivanja mladih utječu materijalni i nematerijalni resursi kojima raspolažu njihovi roditelji (Blaauwer i Mulder, 2010.), kao što su relativno bogatstvo ili društveni položaj.

Problemi stambenog zbrinjavanja u Hrvatskoj

rezultat su dugotrajnih procesa². Hrvatska pripada skupini zemalja Južne Europe, u kojima istraživanja pokazuju da postoje jače izražene obiteljske veze, a roditelji u većoj mjeri cijene zajedništvo u odnosu na nezavisnost, kako za sebe tako i za svoju djecu (Iacovou, 2010.). U tim uvjetima mladi ostaju s roditeljima barem dok ne pronađu stabilno zaposlenje. No, neki autori naglašavaju da je u istočnoj Europi često jedina opcija pronalazjenja posla u svojoj ekonomiji (Roberts, 2003.), što mladima ne omogućava da ispune uvjete za dobivanje stambenih kredita čak i u slučajevima kada je naknada za rad u svojoj ekonomiji relativno izdašna. Stoga, čak i u uvjetima kada mladi imaju vlastiti izvor prihoda, suočeni su sa značajnim barijerama. Iz tog razloga, kada s promatraju stambene karijere, mladi u Hrvatskoj (u dobi 20-45 godina) imaju s protekom vremena sve manju učestalost vlasništva nad nekretninama (Rodik i suradnici, 2019.).

Postojeća istraživanja stambenog osamostaljivanja mladih u Hrvatskoj uglavnom se provode u okviru širih istraživanja promjena u socioekonomskom položaju mladih. Tako, na primjer, Akrap i Čipin (2008) dovode u vezu poteškoće u stambenom zbrinjavanju mladih s odlukom o ulasku u brak i fertilitetnom motivacijom. Usporedbom tri vala sličnog istraživanja, Potočnik (2017) pokazuje da stambeno osamostaljivanje mladih u Hrvatskoj u razdoblju 1999-2013. godine nije zabilježilo značajne promjene. Također, naglašava da je u razdoblju 2004-2013. rang razloga zbog kojih mladi ostaju u roditeljskom domu gotovo nepromijenjen, te su financijska ograničenja identificirana kao dominantni razlog. Gvozdanović i suradnici (2019.)

temeljem istraživanja provedenog 2018. godine na uzorku 1500 mladih osoba u dobi 14-29 utvrđuju da čak 69 posto ispitanika navodi pragmatične razloge za ostanak u roditeljskom domu³. Drugim riječima, postojeća istraživanja potvrđuju relativno nižu zainteresiranost mladih za stambeno osamostaljenje, te konstantno identificiranje financijskih barijera kao ključnih za stambeno osamostaljivanje mladih. U nastavku je pažnja posvećena detaljnijem istraživanju tog pitanja, pri čemu se posebno istražuju neki čimbenici koji prethodno nisu bili eksplicitno empirijski analizirani, kao što je samoprocjena osnaženosti za donošenje odluke o stambenom osamostaljivanju.

3. Metodologija

Mladi se u primijenjenim istraživanjima najčešće definiraju kao osobe u dobnoj skupini između 15 i 24 godina starosti (Barrett i Pachi, 2019.). No, s obzirom da Hrvatska u kontekstu primjene europskih politika koristi proširenu definiciju mladih osoba, koja obuhvaća dobnu skupinu od 15-29 godina starosti i koja je u skladu s prethodno definiranim konceptom produžene mladosti, takav koncept slijedi i empirijska strategija analize u ovom radu. Nalazi prikazani u radu se temelje na anketnom istraživanju provedenom u travnju 2021. godine⁴ na nacionalno reprezentativnom uzorku 1001-e osobe u dobi od 16-29 godina starosti.

Struktura uzorka jasno pokazuje očekivani rezultat da najveći broj ispitanika živi s roditeljima (66,7 posto), a sljedeća najveća skupina su osobe koje žive s partnerom ili partnericom (17,3 posto). Prosječna dob onih koji žive s partnerom (25,8 godina) ili u

Botrić, V.

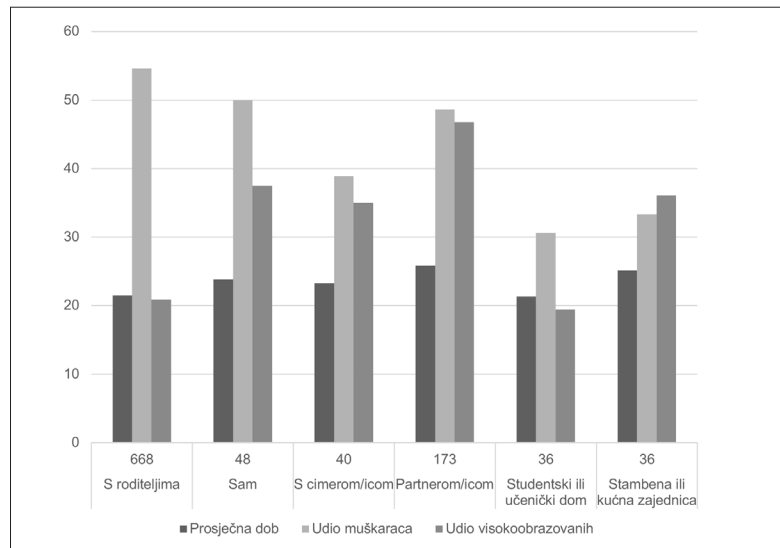
Napuštanje roditeljskog doma u Hrvatskoj

- 2 Za recentni pregled vidjeti Rodik i suradnici (2019.). Autori pojašnjavaju da se s početkom razdoblja tranzicije povećava učestalost useljavanja u stambeni objekt u vlasništvu roditelja, te da nakon 2000. postaje učestalije naslijeđivanje. Ovakvi ishodi postaju izgledniji jer su prethodne generacije stekle nekretnine.
- 3 Lavrić i suradnici (2019.) potvrđuju slično i za druge zemlje Jugoistoka Europe, s iznimkom Slovenije i Bosne i Hercegovine, u kojima mladi identificiraju financijske razloge kao prevladavajuće za ostanak u roditeljskom domu.
- 4 Empirijsko istraživanje provedeno je u okviru projekta Mreža za aktivaciju mladih (UP04.2.1.06.0048), financiranog putem ESF-a. Prije provedbe anketnog istraživanja, s mladima iz cijele Hrvatske u razdoblju 8.2-8.4.2021. provedene su 72 fokus grupe, tijekom kojih su se definirali potencijalni odgovori na neka anketna pitanja. Stoga su u anketnom istraživanju uglavnom bila formulirana pitanja zatvorenog tipa. Upitnik je sadržavao pitanja iz ukupno 7 tematskih područja, od kojih je jedno područje stanovanje. Anketno istraživanje provela je agencija Hendal. U realiziranom uzorku ispitanice su bile zastupljene s 48,8%, osobe u dobi 16-19 godina starosti 31%, 20-24 33% i 25-29 36%. Ispitanici su bili iz Zagreba u 26% slučajeva, Sjeverne Hrvatske 15,6%, Slavonije 19,9%, Like, Korduna i Banije 7,6%, Istre, Primorja i Gorskog kotara 10,8%, te Dalmacije 20,1%. Najviši stupanj obrazovanja ispitanika bio je osnovna škola u 24,1% slučajeva, srednja škola u 61,9%, viša škola (prvostupnik) u 4,1%, VSS (magisterij) u 9,8% i poslijediplomski u 0,1% slučajeva.

Botrić, V.

Napuštanje roditeljskog doma u Hrvatskoj

Slika 1. Struktura uzorka

Izvor: obrada autora prema anketnom istraživanju.

stambenoj zajednici (25,1 godina) očekivano je viša od onih koji žive s roditeljima (21,5), odnosno u studentskim ili učeničkim domovima (21,3). U uzorku je relativno veći udio muškaraca koji žive s roditeljima (54,6 posto), a udio visokoobrazovanih je najveći kod skupine koja živi s partnerima (46,8 posto).

Sukladno relevantnim karakteristikama, uspoređuje se skupina mladih koja živi s roditeljima, u odnosu na skupinu koja ne živi s roditeljima. Detaljnije se ispituje struktura uzorka s obzirom na veličinu naselja⁵ u kojima mladi žive i njihov status na tržištu rada. Također, za obje skupine se ispituje koji im je glavni izvor prihoda, te za koju vrstu troškova/aktivnosti smatraju da nemaju dovoljno sredstava. Cilj je identificirati sličnosti i razlike između dviju populacija, kako bi se spoznale ostale okolnosti potencijalno povezane s preprekama i prilikama za stambeno osamostaljivanje. U tom kontekstu provedeno je testiranje statističke značajnosti

razlike srednjih vrijednosti odgovora putem t-testa korigiranog za različite vrijednosti varijance između poduzorka ispitanika koji žive s roditeljima i poduzorka ispitanika koji ne žive s roditeljima.

S obzirom da je ključno pitanje kojim se ovaj rad bavi napuštanje roditeljskog doma, u nastavku rada se u uzorku zadržavaju samo ispitanici koji žive s roditeljima. Za detaljnije ispitivanje razloga zbog kojih mladih u Hrvatskoj relativno dugo ostaju u roditeljskom domu, ispitanicima su postavljena sljedeća pitanja:

- Koji je razlog da se želite preseliti?
- Kada biste se željeli preseliti, što sve bi Vas u tome sprečavalo?

Nakon deskriptivne analize odgovora ispitanika, ekonometrijskim modelom su ispitivani faktori koji doprinose donošenju odluke o napuštanju roditeljskog doma. Formuliran je model u kojem

5 Sukladno Kuzmić i suradnici (2021.) naselja su podijeljena u četiri skupine: sela (do 2.000 stanovnika), lokalna središta (od 2.001 do 10.000 stanovnika), regionalna središta (od 10.001 do 100.000 stanovnika) i veliki gradovi (više od 100.000 stanovnika). Veličina naselja izvedena je iz podataka o popisu stanovništva.

binarna zavisna varijabla poprima vrijednost jedan ako je ispitanik na pitanje „Kada biste se željeli preseliti, što bi Vas u tome sprečavalo?“ odgovorio „Ne želim se preseliti“. Drugim riječima, dok ostali ispitanici razmatraju ponuđene odgovore kao relevantne za donošenje odluke⁶, ispitanici koji odabiru ovaj odgovor imaju čvrst stav o tome da žele ostati u roditeljskom domu, stoga se smatraju bitno različitim od ostalih ispitanika.

Temeljem čimbenika prethodno predloženih u literaturi, formiran je skup nezavisnih varijabli koje potencijalno objašnjavaju zašto neki mladi ne žele napustiti roditeljski dom. Temeljem odgovora ispitanika formirane su varijable koje obuhvaćaju čimbenike povezane sa životnim ciklusom, makrostrukturalne čimbenike, kao i čimbenike racionalnog izbora ispitanika. Skup nezavisnih varijabli obuhvaća sljedeće:

- Spol ispitanika, pri čemu je u model uključena binarna varijabla koja poprima vrijednost jedan ako je ispitanik muškog spola.
- Veličina naselja u kojem ispitanik živi, pri čemu su u model uključene tri binarne varijable koje se odnose na lokalna središta, regionalna središta i velike gradove (sela čine referentnu skupinu).
- Status na tržištu rada obuhvaćen je s tri binarne varijable koje označavaju da li je ispitanik u obrazovanju, zaposlen ili nezaposlen, što neaktivne na tržištu rada čini referentnom kategorijom.
- Obrazovanje ispitanika obuhvaćeno je s dvije binarne varijable koje se odražavaju ima li ispitanik najviši završeni osnovnoškolski ili visokoškolski stupanj obrazovanja, pri čemu se srednjoškolski stupanj uzima kao referentna kategorija.
- Varijable koje se odnose na financijski položaj

6 Ispitanicima su ponuđeni sljedeći odgovori na ovo pitanje: „Maloljetan sam“; „Ne mogu si to priuštiti“; „Štedim“; „Obitelji je potrebna moja financijska pomoć“; „Želim udobnost doma bez odgovornosti samostalnog života“; „Privrženost osobama s kojima trenutno živite“; „Nema dovoljno prikladnih stambenih prostora“; „Nešto drugo, što?“.

7 U uzorku je 80 posto ispitanika potvrdno odgovorilo na ovo pitanje, što je više u odnosu na uzorak koji analiziraju Gvozdanović i suradnici (2019).

8 Ispitanicima je kao odgovor na ova pitanja bila ponuđena standardna 5-stupajnska Likert skala.

ispitanika obuhvaćaju tri različita aspekta. Prvi je binarna varijabla koja poprima vrijednost jedan ako je ispitanik potvrdno odgovorio na pitanje „Imate li vlastitu sobu koju ne dijelite ni sa kim?“⁷. Drugi je binarna varijabla koja poprima vrijednost jedan ako je ispitanik potvrdno odgovorio na pitanje „Mislite li da su Vam vaši prihodi dovoljni za zadovoljavanje osnovnih životnih potreba?“. Treća varijabla prikazuje relativni financijski položaj kućanstva izražen brojem osobnih automobila u kućanstvu u odnosu na broj članova kućanstva.

- Dvije binarne varijable odnose se na samoprocjenu ispitanika. Prva poprima vrijednost jedan ako je ispitanik odgovorio da se uglavnom slaže ili u potpunosti slaže s tvrdnjom „Mislim da sam financijski pismena osoba“⁸, a druga poprima vrijednost jedan ako je ispitanik odgovorio da je uglavnom osnažen i informiran ili u potpunosti osnažen i informiran prilikom odgovora na pitanje „Koliko ste osnaženi i informirani za samostalno donošenje odluka o odlasku iz obiteljskog doma?“.
- Varijabla koja se odnosi na lokalno tržište nekretnina u naselju u kojem ispitanik živi izražena je omjerom stanova za stalno stanovanje i privatnih kućanstava prema popisu stanovništva 2021. godine.

Slijedom prethodno navedenog, empirijski model poprima sljedeći oblik:

S obzirom da je zavisna varijabla binarna, ocijenjen je probit model pomoću STATA softvera. Prikazani su procijenjeni koeficijenti, kao i granični efekti. Naime, probit model pripada u skupinu nelinearnih modela, te su radi lakše interpretacije prikazani prosječni granični efekti svih varijabli, odnosno prosječna promjena vjerojatnosti promjene zavisne varijable povezana s promjenom nezavisne varijable. Rezultati i diskusija rezultata prikazani su

Botrić, V.

Napuštanje roditeljskog doma u Hrvatskoj

u sljedećem poglavlju.

4. Rezultati i rasprava

Sukladno prethodno opisanoj empirijskoj strategiji, analiza započinje usporedbom odabranih pokazatelja za skupinu mladih koji žive s roditeljima, u odnosu na one koji ne žive s roditeljima. Rezultati su prikazani u Tablici 1.

Analiza pokazuje da su u oba poduzorka relativno najviše zastupljeni mladi u selima (39,97 posto

mladih koji žive s roditeljima) i velikim gradovima (25,45 posto mladih koji žive s roditeljima), dok je zastupljenost u lokalnim i regionalnim središtima relativno manja. No, s obzirom da je struktura poduzoraka s obzirom na veličinu naselja relativno slična (razlika nije statistički značajna), ostali nalazi ne bi trebali biti značajnije povezani s tim kompozicijskim učinkom.

Sljedeći nalaz je očekivan, a govori da su mladi koji žive s roditeljima u najvećem postotku i dalje

Tablica 1. Razlike između mladih koji žive u roditeljskom domu u odnosu na ostale, postotak

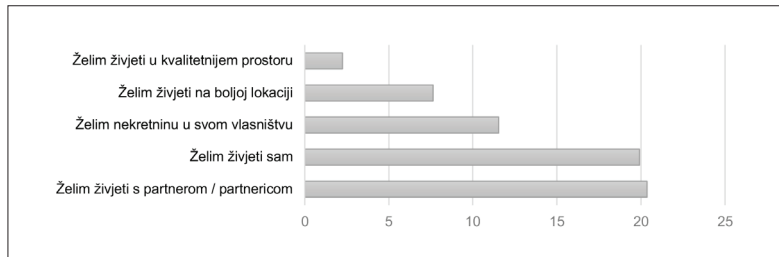
		Žive s roditeljima	Ne žive s roditeljima
Prosječna dob		21,49***	24,65
Postotak muškaraca		54,64***	43,54
Obrazovanje	Osnovnoškolsko	28,29***	5,11
	Srednjoškolsko	54,95	50,75
	Visokoškolsko	20,96***	39,94
Veličina naselja	do 2000 stanovnika	39,97	35,74
	2001-10000	16,02	18,62
	10001-100000	18,56	22,82
	više od 100000	25,45	22,82
Status na tržištu rada	Zaposten	33,83***	62,76
	Nezaposten	9,58	7,80
	U obrazovanju	58,23***	38,14
	Neaktivan	0,90	-
Za koje od navedenih potreba nemate dovoljno financijskih sredstava	Stanarinu	29,19***	13,81
	Režije	25,75***	13,81
	Prehranu	15,12***	8,71
	Odjeću i obuću	23,95**	17,42
	Redovno obrazovanje	7,93	5,41
	Dodatno obrazovanje	17,66	20,72
	Sportske aktivnosti	16,47	13,51
	Kulturne aktivnosti	8,53**	13,21
	Izlaske i druženje s prijateljima	21,11***	12,61
	Turistička putovanja	43,56	45,05
	Podizanje kredita	32,18	36,64
	Štednja	26,05**	33,63
Imate li stalni izvor prihoda i koji?	Od roditelja	37,28***	18,92
	Stipendija	9,58	11,71
	Obiteljska mirovina	0,89	1,20
	Subvencije lokalne zajednice	0,89**	3,00
	Vlastiti rad	14,37*	19,22
	Iznajmljivanje nekretnina i sl.	0,75	0,60
Broj ispitanika		668	333

Izvor: obrada autora prema anketnom istraživanju.

Napomena: Varijable u kojima su bili mogući višestruki odgovori ispitanika su „Koji je Vaš trenutni status?“, „Za koje od navedenih potreba nemate dovoljno financijskih sredstava“ i „Imate li stalni izvor prihoda i koji?“. *** označava da je razlika između prosječnih vrijednosti varijable u oba poduzorka signifikantna na razini 1% značajnosti, ** na 5% značajnosti, * na 10% značajnosti.

Slika 2. Razlozi zašto bi se željeli preseliti, postotak ispitanika

Izvor: obrada autora prema anketnom istraživanju.

Napomena: podaci se odnose na 668 ispitanika koji žive s roditeljima.

uključeni u proces obrazovanja (58,23 posto), dok su oni koji ne žive s roditeljima u najvećem udjelu zaposleni⁹ (62,76 posto). Zanimljivo je također primijetiti da obje skupine u značajnom udjelu kao stalni izvor prihoda navode financijsku pomoć od roditelja, iako je očekivano taj udio veći kod onih koji žive s roditeljima (37,28 posto). No, istodobno, kod poduzorka mladih koji ne žive s roditeljima nije u značajnoj mjeri izražen stalnih prihodu ostvaren putem vlastitog rada. To je povezano s činjenicom da je udio mladih koji ne žive s roditeljima a koji su istodobno i dalje u procesu obrazovanja ili nezaposleni, relativno visok.

Na pitanje za koje potrebe nemaju dovoljno financijskih sredstava, obje skupine najviše navode turistička putovanja i podizanje kredita¹⁰. Skupina mladih koja živi s roditeljima nakon ove dvije vrste izdataka navodi stanarinu i režije. To potvrđuje da su mladi svjesni financijskih ograničenja povezanih sa stambenim osamostaljivanjem. Implicitno, razlog za ostanak u roditeljskom domu može se pripisati troškovima koje mladi očekuju da bi morali snositi u slučaju stambenog osamostaljivanja. Stoga, financijska ograničenja nisu nužno eksplicitna, već mogu djelovati i putem odvratanja od namjere stambenog osamostaljivanja.

No, unatoč financijskim ograničenjima, tranzicija u svijet odraslih podrazumijeva i napuštanje roditeljskog doma. Teza da je stambeno

osamostaljivanje povezano s fazama životnog ciklusa može se vidjeti i u analizi odgovora ispitanika na pitanje o razlozima zbog kojih bi se željeli preseliti (Slika 2). Podaci pokazuju da je osamostaljenje glavni razlog zbog kojeg bi se većina željela preseliti, bilo radi zajedničkog života s partnerom ili zbog samostalnog života. Drugim riječima, mladi i dalje izražavaju individualne potrebe za vlastitim životnim prostorom, ali zbog pragmatičnih razloga dio njih ostaje u stambenoj zajednici s roditeljima.

Financijska ograničenja su identificirana kao glavni razlog zašto se mladi ne žele preseliti (Slika 3), što je u skladu s prethodnom literaturom koja naglašava ekonomske faktore kao dominantne prilikom donošenja odluke o stambenom osamostaljenju (Avery i suradnici, 1992.; Schwanitz i suradnici, 2017). Također, sukladno prethodnim nalazima, određeni broj mladih naglašava privrženost osobama s kojima trenutno živi (Kuhar i Reiter, 2014.), dio ima izražene vlastite preferencije prema stilu života koji im mogu omogućiti roditelji (Arnett, 2006.), a dio mladih naglašava karakteristike samog tržišta nekretnina (Aasve i suradnici, 2002.). Stoga, odgovori ispitanika odražavaju cijeli spektar u literaturi ponuđenih faktora koji utječu na proces donošenja odluka o stambenom osamostaljivanju, pri čemu se financijski razlozi ipak izdvajaju kao dominantni.

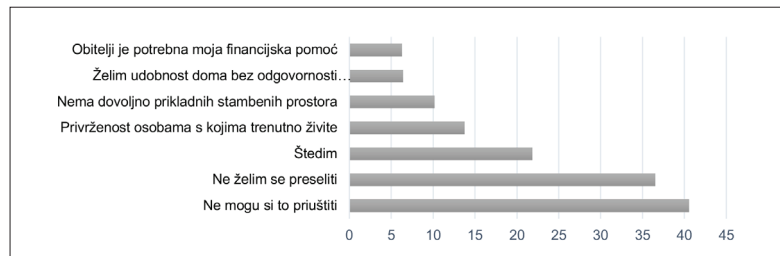
Botrić, V.

Napuštanje roditeljskog doma u Hrvatskoj

⁹ Na ovo pitanje su ispitanici mogli odgovoriti na više odgovora istodobno, kako bi se obuhvatila činjenica da studenti i učenici imaju povremene poslove. Tako su, na primjer, mogli odabrati privremeno zaposlenje s nepunim radnim vremenom kao jednu od mogućnosti uz istodobno studiranje.

¹⁰ Prilikom odgovaranja na ovo pitanje ispitanici su mogli odabrati istodobno više ponuđenih odgovora.

Slika 3. Razlozi zašto se ne žele preseliti, postotak ispitanika

Izvor: obrada autora prema anketnom istraživanju.

Napomena: podaci se odnose na 668 ispitanika koji žive s roditeljima.

U nastavku je pažnja usmjerena na čimbenike koji su povezani s donošenjem odluke o ne-napuštanju roditeljskog doma. Rezultati prikazani u Tablici 2 dobiveni su pomoću ocijenjenog probit modela, a prikazani su i prosječni granični efekti. Granični efekti pokazuju očekivanu razliku u vjerojatnosti zavisne varijable u slučaju jediničnog povećanja nezavisne varijable, korigiranu za distribuciju uzorka svih varijabli u modelu. Ako je granični efekt pozitivan, vjerojatnost raste, a ako je negativan, vjerojatnost se smanjuje.

Rezultati pokazuju da su signifikantni pozitivni prediktori ostanka u roditeljskom domu muški spol, ispitanici koji imaju vlastitu sobu i osobe s najvišim osnovnoškolskim stupnjem obrazovanja. Ti nalazi su u skladu s prethodnim istraživanjima. Ispitanici s osnovnoškolskim obrazovanjem su dijelom još uvijek sudionici (vjerojatno srednjoškolskog) procesa obrazovanja, te to pojašnjava zašto ne razmišljaju o napuštanju roditeljskog doma. Gvozdanović i suradnici (2019.) također pronalaze da osobe koje nemaju srednjoškolsko obrazovanje smatraju da život s roditeljima predstavlja najjednostavniju i najudobniju opciju. Međutim, treba reći i da su ovakvi nalazi u skladu s pretpostavkom da mlade osobe nižeg stupnja obrazovanja češće rade u prekranim poslovima¹¹, te nisu u mogućnosti akumulirati dovoljno sredstava za stambeno osamostaljivanje. Slične rezultate nalazimo i na primjeru Škotske, gdje Fiori i

suradnici (2020.) pokazuju da mladi nižeg stupnja obrazovanja imaju manju vjerojatnost vlasništva nad nekretninama. Relativno veća sklonost muških ispitanika ostanku u roditeljskom domu također se tumači tradicionalnim oblicima formiranja obiteljskih veza, u kojima su mlade žene češće te koje u ranijoj dobi napuštaju obiteljski dom radi stvaranja nove obitelji. Tako relativno veću sklonost mladih muškog spola ostanku u roditeljskom domu možemo povezati s tradicionalnim obiteljskim ulogama. Ovakvi su nalazi u skladu s prethodnim istraživanjima koja naglašavaju da se djevojke češće odlučuju na stambenu samostalnost (Akrap i Čipin, 2008.), a Čipin i Međimurec (2021.) potvrđuju da je u južnoj Europi naročito izražena povezanost između rođenja prvog djeteta i napuštanja roditeljskog doma za žensku populaciju. Konačno, pozitivna povezanost između relativnog bogatstva kućanstva (vlastita soba) i namjere ostanka u roditeljskom domu u skladu je s identificiranim obrascem obiteljske povezanosti u zemljama Jugoistočne Europe (Lavrčić i suradnici, 2019.). No, slični su obrascu pronađeni i u drugim zemljama. Naime, istraživanja pokazuju da relativno imućnija kućanstva ohrabruju mlade da dulje ostanu u roditeljskom domu (kako bi stekli veći stupanj obrazovanja i/ili pronašli bolji posao), a roditelji koriste vlastite resurse kako bi u kasnijim životnim fazama omogućili mladima 'bolju startnu poziciju' (Aasve i suradnici, 2002.; Avery i suradnici, 1992.).

11 Na primjeru Hrvatske Matković (2008.) pokazuje da mladi češće rade u uslužnim zanimanjima, posebno onima koja ne traže posebna znanja i vještine. Autor također naglašava da značajan udio mladih radi na određeno vrijeme, u nepunom radnom vremenu ili u sezonskim poslovima, te da su prvi poslovi u pravilu kraćeg trajanja.

Tablica 2. Čimbenici ostanka u roditeljskom domu

Nezavisne varijable	Ocijenjeni koeficijenti (standardna pogreška)	Granični efekti (standardna pogreška)
Muški spol	0.41*** (0.12)	0.13*** (0.04)
Lokalno središte	-0.70*** (0.191)	-0.21*** (0.06)
Regionalno središte	-0.52*** (0.17)	-0.16*** (0.05)
Veliki grad	-0.71*** (0.15)	-0.22*** (0.05)
U procesu obrazovanja	0.20 (0.36)	0.06 (0.11)
Nezaposlen	-0.27 (0.43)	-0.08 (0.13)
Zaposlen	-0.02 (0.37)	-0.01 (0.11)
Osnovnoškolski stupanj obrazovanja	0.54*** (0.15)	0.17*** (0.05)
Visokoškolski stupanj obrazovanja	-0.50** (0.23)	-0.15** (0.07)
Dovoljno prihoda	0.17 (0.13)	0.05 (0.04)
Vlastita soba	0.44** (0.18)	0.14** (0.05)
Automobili po članu kućanstva	-0.06 (0.20)	-0.018 (0.06)
Samoprocjena financijske pismenosti	0.05 (0.14)	0.01 (0.04)
Oснаženost za odluku o osamostaljenju	-0.57*** (0.12)	-0.17*** (0.04)
Lokalno tržište nekretnina	-0.47 (0.38)	-0.15 (0.12)
Konstanta	0.09 (0.64)	-
Broj opažanja		668
Logaritam vjerodostojnosti		-376.7
Wald chi2		151.7***
Pseudo R2		0.18
Osjetljivost		47.54
Specifičnost		82.55
Pozitivna prediktivnost		61.05
Negativna prediktivnost		73.22
Odgovarajuće specificirano		69.76
Hosmer-Lemeshow chi2 (6)		5.38

Izvor: obrada autora prema anketnom istraživanju.

Napomena: *** signifikantno na razini 1%, ** signifikantno na razini 5%, * signifikantno na razini 10%.

No, činjenica da mladi imaju vlastitu sobu može se tumačiti i na način da ona osigurava privatnost u roditeljskom domu, te omogućava mladima da se osjećaju ugodno (Blaauboer i Mulder, 2010.), što ih potiče na ostanak.

Signifikantni negativni prediktori ostanka u roditeljskom domu su život u relativno većim

naseljima (u odnosu na sela), visokoškolsko obrazovanje ispitanika, te samoprocjena ispitanika o vlastitoj osnaženosti za donošenje odluke o napuštanju roditeljskog doma. Rezultati koje se odnose na životnu sredinu u skladu su s nalazima iz prethodnih istraživanja koja su utvrdila da mladi koji žive s roditeljima zbog financijskih razloga češće to čine u manjim sredinama (lišini i suradnici,

Botrić, V.

Napuštanje roditeljskog doma u Hrvatskoj

2013.). Također, nalaz da osobe s visokoškolskim obrazovanjem rjeđe namjeravaju ostati u roditeljskom domu je u skladu s prethodnim istraživanjima (Gvozdanović i suradnici, 2019.). No, posebno je zanimljivo da mladi koji procjenjuju da su dovoljno osnaženi za donošenje odluke o napuštanju roditeljskog doma rjeđe izražavaju stav da ne žele napustiti roditeljski dom. Takav nalaz sigurno ima važne implikacije za dizajniranje edukacijskih programa koji bi pomogli mladima da temeljem relevantnih informacija budu kvalitetno pripremljeni za donošenje životnih odluka.

Zanimljivo je primijetiti da se varijabla relativne dostupnosti nekretnina u sredini u kojoj mladi žive nije pokazala signifikantnom, kao ni varijable koje se odnose na status na tržištu rada. Iako bi se temeljem tog rezultata moglo zaključiti da makrostrukturalni čimbenici ne utječu na proces donošenja odluka o stambenom osamostaljivanju, potrebno je skrenuti pažnju da kvantitativna analiza u ovom radu ne obuhvaća vremensku dimenziju¹². Stoga možemo samo zaključiti da regionalne razlike u relativnoj dostupnosti nekretnina, kao ni razlike ispitanika u statusu na tržištu rada u razdoblju na koje se analiza odnosi nisu dovoljno izražene da bi utjecale na njihovu odluku o stambenom osamostaljivanju. To je posebno relevantno s obzirom da je istraživanje provedeno u jeku pandemije izazvane virusom COVID-19, što je zbog općenitog porasta neizvjesnosti moglo utjecati na način donošenja odluka, između ostalog i mladih. Na žalost, i prethodna istraživanja stambenog osamostaljivanja mladih u Hrvatskoj temeljila su se na podacima koji nisu obuhvaćali vremensku dimenziju. Stoga bi za dobivanje dubinskih spoznaja o svim čimbenicima koji utječu na proces donošenja odluka o stambenom osamostaljivanju mladih nužno bilo provesti longitudinalno istraživanje. Istraživanje provedenom u ovom radu može poslužiti kao referentna točka za buduća istraživanja, ali specifični utjecaj pandemijskog okruženja biti će relativno teško izolirati u odnosu na druge čimbenike.

5. Zaključak

Osnovno pitanje kojim se ovaj rad bavi je koji su čimbenici koji doprinose relativno visokom udjelu mladih koji žive s roditeljima u Hrvatskoj. Temeljem ankete provedene u travnju 2021. godine, analizirani su čimbenici povezani sa životnim ciklusom (obrazovanje, spol, relativno bogatstvo), makrostrukturalni čimbenici (tržište rada, lokalno tržište nekretnina) i racionalni izbor/promjena individualne perspektive (samoprocjena financijske pismenosti, raspoloživih sredstava, osnaženost za donošenje odluka). U radu se potvrđuju prethodne spoznaje iz istraživanja usmjerenih na Hrvatsku, ali i područje Jugoistoka Europe. Tako je utvrđeno da je glavni razlog zbog kojih bi se mladi željeli preseliti povezan s teorijom životnog ciklusa, odnosno sa željom za osamostaljivanjem, dok se glavna ograničenja nalaze u financijskoj domeni. Rezultati pokazuju da su signifikantni pozitivni prediktori ostanka u roditeljskom domu muški spol, relativno bogatstvo kućanstva (identificirano posjedovanjem vlastite sobe) i osnovnoškolsko obrazovanje. Signifikantni negativni prediktori ostanka u roditeljskom domu su relativno veća naselja (u odnosu na sela), visokoškolsko obrazovanje ispitanika, te samoprocjena ispitanika o vlastitoj osnaženosti za donošenje odluke o napuštanju roditeljskog doma. Pritom je ovaj posljednji identificirani faktor prvi puta potvrđen u kvantitativnim istraživanjima u Hrvatskoj i upućuje na potrebu dizajniranja edukacijskih programa koji bi pomogli mladima da temeljem relevantnih informacija budu kvalitetno pripremljeni za donošenje odluka o stambenom osamostaljivanju. Osnovno ograničenje ovog, kao i većine prethodnih istraživanja koja se bave temom napuštanja roditeljskog doma u Hrvatskoj je što analizirani podaci obuhvaćaju samo jednu godinu, te vremensku dimenziju fenomena nije moguće kvantificirati. Istraživačke bi napore u budućnosti stoga trebalo usmjeriti na provedbu longitudinalnog istraživanja, kako bi se omogućile dublje spoznaje o promjenama i trendovima u stambenom osamostaljivanju mladih.

12 Na primjer, Akrap i Čipin (2008.) temeljem podataka iz 2007. godine pokazuju da za žensku populaciju postoji određena povezanost između ostanka u roditeljskom domu i nesigurnosti zaposlenja, posebno ako se radi o radu na određeno vrijeme.

Literatura

- Aassve, A., Billari, F. C., Mazzucco, S., & Ongaro, F. (2002). Leaving home: a comparative analysis of ECHP data. *Journal of European Social Policy*, 12(4), 259-275. <https://doi.org/10.1177/a028430>
- Aassve, A., Cottini, E., & Vitali, A. (2013). Youth Prospects in a Time of Economic Recession. *Demographic Research*, 29(36), 949-962. <https://doi.org/10.4054/DemRes.2013.29.36>
- Akrap, A., & Čipin, I. (2008). Stambeni problemi, produženi život s roditeljima i odgoda ulaska u brak u Hrvatskoj. *Revija za socijalnu politiku*, 15(3), 415-434. <https://doi.org/10.3935/rsp.v15i3.787>
- Andres, L., & Adamuti-Trache, M. (2008). Life-course transitions, social class, and gender: A 15-year perspective of the lived lives of Canadian young adults. *Journal of Youth Studies*, 11(2), 115-145. <https://doi.org/10.1080/13676260701800755>
- Andrew, M. (2012). The changing route to owner occupation: the impact of borrowing constraints on young adult homeownership transitions in Britain in the 1990s. *Urban Studies*, 49(8), 1659-1678. <https://doi.org/10.1177/0042098011417905>
- Arnett, J. J. (2006). Emerging Adulthood in Europe: A Response to Bynner. *Journal of Youth Studies*, 9(1), 111-123. <https://doi.org/10.1080/13676260500523671>
- Arundel, R., & Ronald, R. (2016). Parental co-Residence, Shared Living and Emerging Adulthood in Europe: Semi-Dependent Housing Across Welfare Regime and Housing System Contexts. *Journal of Youth Studies*, 19(7), 885-905. <https://doi.org/10.1080/13676261.2015.1112884>
- Avery, R., Goldscheider, F., & Speare, A. (1992). Feathered nest/gilded cage: Parental income and leaving home in the transition to adulthood. *Demography*, 29(3), 375-388. <https://doi.org/10.2307/2061824>
- Barrett, M., & Pachi, D. (2019). *Youth Civic and Political Engagement*. London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429025570>
- Billari, F.C., Hiekel, N., & Liefbroer, A.C. (2019). The Social Stratification of Choice in the Transition to Adulthood. *European Sociological Review*, 35(5), 599-615. <https://doi.org/10.1093/esr/fcz025>
- Billari, F.C., & Liefbroer, A.C. (2010). Towards a new pattern of transition to adulthood? *Advances in Life Course Research*, 15(2-3), 59-75. <https://doi.org/10.1016/j.alcr.2010.10.003>
- Billari, F.C., Philipov, D., & Baizán, P. (2001). Leaving Home in Europe: The Experience of Cohorts Born Around 1960. *International Journal of Population Geography*, 7(5), 339-356. <https://doi.org/10.1002/ijpg.231>
- Blaauboer, M., & Mulder, C.H. (2010). Gender differences in the impact of family background on leaving the parental home. *Journal of Housing and the Built Environment*, 25(1), 53-71.
- Botrić, V., & Tomić, I. (2018). EU-Mediterranean youths in the crisis: substitution vs. income effect. *Journal of Youth Studies*, 21(5), 653-668. <https://doi.org/10.1080/13676261.2017.1406073>
- Brückner, H., & Mayer, K.U. (2005). De-standardization of the life course: what it might mean? And if it means anything, whether it actually took place? *Advances in Life Course Research*, 9, 27-53. [https://doi.org/10.1016/S1040-2608\(04\)09002-1](https://doi.org/10.1016/S1040-2608(04)09002-1)
- Chiuri, M.C., & Del Boca, D. (2010). Home-leaving decisions of daughters and sons. *Review of Economics of the Household*, 8(3), 393-408. <https://doi.org/10.1007/s11150-010-9093-2>
- Clark, W.A., & Mulder, C.H. (2000). Leaving Home and Entering the Housing Market. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 32(9), 1657-1671. <https://doi.org/10.1068/a3315>
- Coulson, E., & Fisher, L. (2009). Housing tenure and labor market impacts: the search goes on. *Journal of Urban Economics*, 65(3), 252-264. <https://doi.org/10.1016/j.jue.2008.12.003>
- Čipin, I., & Međimurec, P. (2021). Kako su odrastale europske generacije? Demografski i socioekonomski događaji povezani s tranzicijom u odraslu dob u Europi. *Revija za sociologiju*, 51(3), 461-493. <https://doi.org/10.1016/j.jue.2008.12.003>

Botrić, V.

Napuštanje roditeljskog doma u Hrvatskoj

org/10.5613/rzs.51.3.6

Ermisch, J. (1999). Prices, parents, and young peoples household formation. *Journal of Urban Economics*, 45(1), 47-71. <https://doi.org/10.1006/juec.1998.2083>

Eurostat database. Dostupno na <https://ec.europa.eu/eurostat/en/>.

Fiori, F., Graham, E., & Feng, Z. (2020). Inequalities in the transition to homeownership among young people in Scotland. *Housing Studies*, 35(5), 506-536. <https://doi.org/10.1080/02673037.2019.1614537>

Forrest, R., & Xian, S. (2018). Accommodating discontent: youth, conflict and the housing question in Hong Kong. *Housing Studies*, 33(1), 1-17. <https://doi.org/10.1080/02673037.2017.1342775>

Fuster, N., Arundel, R., & Susino, J. (2019). From a culture of homeownership to generation rent: housing discourses of young adults in Spain. *Journal of Youth Studies*, 22(5), 585-603. <https://doi.org/10.1080/13676261.2018.1523540>

Gvozdanović, A., Ilišin, V., Adamović, M., Potočnik, D., Baketa, N., & Kovačić, M. (2019). Youth Study Croatia 2018/2019. Berlin: Friedrich-Ebert-Stiftung e.V

Hirayama, Y., & Ronald, R. (2008). Baby-boomers, Baby-busters and the Lost Generation: Generational Fractures in Japan's Homeowner Society. *Urban Policy and Research*, 26(3), 325-342. <https://doi.org/10.1080/0811140802301773>

Iacovou, M. (2010). Leaving home: Independence, togetherness and income. *Advances in Life Course Research*, 15(4), 147-160. <https://doi.org/10.1016/j.alcr.2010.10.004>

Ilišin, V., Bouillet, D., Gvozdanović, A., & Potočnik, D. (2013). Youth in a time of crisis, Zagreb: Institute for Social Research, Zagreb & Fridrich-Ebert Stiftung, Zagreb.

Kuhar, M., & Reiter H. (2014). Leaving Home in Slovenia: A Quantitative Exploration of Residential Independence among Young Adults. *Journal of Adolescence*, 37(8), 1409-1419. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2014.05.011>

Kuzmić, T., Šimac, B., & Trako Poljak, T. (2021). Za ili protiv života na selu? Stavovi visokoobrazovanih mladih ljudi o životu u hrvatskim ruralnim područjima. *Sociologija i prostor*, 59(2), 247-272. <https://doi.org/10.5673/sip.59.2.6>

Lavrić, M., Tomanović, S., & Jusić, M. (2019). Youth Study Southeast Europe 2018/2019. Berlin: Friedrich-Ebert-Stiftung e.V.

Lee, K. O., & Painter, G. (2013). What Happens to Household Formation in a Recession? *Journal of Urban Economics*, 76, 93-109. <https://doi.org/10.1016/j.jue.2013.03.004>

Lennartz, C., Arundel, R., & Ronald, R. (2016). Younger Adults and Homeownership in Europe Through the Global Financial Crisis. *Population, Space and Place*, 22(8), 823-835. <https://doi.org/10.1002/psp.1961>

Mandic, S. (2008). Home-Leaving and its Structural Determinants in Western and Eastern Europe: An Exploratory Study. *Housing Studies*, 23(4), 615-637. <https://doi.org/10.1080/02673030802112754>

Matković, T. (2008). Tko što radi? Dob i rod kao odrednice položaja na tržištu rada u Hrvatskoj. *Revija za socijalnu politiku*, 15(3), 479-502. <https://doi.org/10.3935/rsp.v15i3.802>

McKee K. (2012). Young people, homeownership and future welfare. *Housing Studies*, 27(6), 853-862. <https://doi.org/10.1080/02673037.2012.714463>

Megbolugbe, I., Marks, A., & Schwartz, M. (1991). The Economic Theory of Housing Demand: A Critical Review. *Journal of Real Estate Research*, 6(3), 381-393. <https://doi.org/10.1080/10835547.1991.12090650>

Modell, J., Furstenberg, F.F.Jr., & Hershberg, T. (1976). Social change and transition to adulthood in historical perspective. *Journal of Family History*, 1(1), 7-32. <https://doi.org/10.1177/036319907600100103>

Mulder, C.H., & Smits, A. (2013). Inter-generational ties, financial transfers and home-ownership support.

Journal of Housing and the Built Environment, 28(1), 95-112.

Potočnik, D. (2017). Obiteljske okolnosti mladih. U: Ilišin, V., & Spajić Vrkaš, V. (ur.): *Generacija osujećenih. Mladi u Hrvatskoj na početku 21. stoljeća*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, 143-184.

Ribar, D.C. (2015). Is Leaving Home a Hardship? *Southern Economic Journal*, 81(3), 598-618. <https://doi.org/10.4284/0038-4038-2014.007>

Roberts, K. (2003). Change and continuity in youth transitions in Eastern Europe: lessons for western sociology. *The Sociological Review*, 51(4), 484-505. <https://doi.org/10.1111/j.1467-954X.2003.00432.x>

Rodik, P., Matković, T. & Pandžić, J. (2019). Stambene karijere u Hrvatskoj: od samoupravnog socijalizma do krize financijskog kapitalizma. *Revija za sociologiju*, 49(3), 319-348. <https://doi.org/10.5613/rzs.49.3.1>

Schwanitz, K., Mulder, C.H., & Toulemon, L. (2017). Differences in leaving home by individual and parental education among young adults in Europe. *Demographic Research*, 37(63), 1975-2010. <https://doi.org/10.4054/DemRes.2017.37.63>

Schwanitz, K., Rampazzo, F., & Vitali, A. (2021). Unpacking intentions to leave the parental home in Europe using the Generations and Gender Survey, *Demographic Research*, 45, 17-54. <https://doi.org/10.4054/DemRes.2021.45.2>

Smeeding, T.M., & Ross Phillips, K. (2002). Cross-national differences in employment and economic sufficiency. *The Annals of the American Academy of Political and Social Sciences*, 580(1), 103-133. <https://doi.org/10.1177/000271620258000105>

Stone, J., Berrington, A., & Falkingham, J. (2014). Gender, Turning Points, and Boomerangs: Returning Home in Young Adulthood in Great Britain. *Demography*, 51(1), 257-276. <https://doi.org/10.1007/s13524-013-0247-8>

Šošić, V., & Vujčić, B. (2009). Return to Education and the Changing Role of Credentials in the Croatian Labor Market. *Transition Studies Review*, 16(1), 189-205. <https://doi.org/10.1007/s11300-009-0051-8>

White, L. (1994). Coresidence and leaving home: Young adults and their parents. *Annual Review of Sociology*, 20, 81-102. <https://doi.org/10.1146/annurev.so.20.080194.000501>

Botrić, V.

Napuštanje roditeljskog doma u Hrvatskoj

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial NoDerivatives 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).

